

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

ACTIEF TOLERANT

Het is een vreemd idee om zich voor te stellen, dat naar een uitzending als deze meer dan 200.000 mensen luisteren, maar op grond van betrouwbare gegevens moeten wij dat wel aannemen. Toch ben ik er zeker van, dat — hoe talrijk wij ook zijn — als de vraag gesteld zou worden: „Bent u vóór of tégen de vrede?” dan zou er niemand onder ons zijn die „tégen” zou antwoorden. Dat neemt niet weg, dat wij wel allen — de een meer, de ander minder — de oorlog vrezen. Velen van ons verwachten eigenlijk wel een volgende oorlog. „Het is maar een kwestie van tijd” zeggen zij. Gelukkig zijn er ook velen — en ik ben blij te kunnen zeggen, dat ik er één van ben — die ervan overtuigd zijn, dat een menselijke samenleving zonder oorlog mogelijk is, dat één oorlog dus de laatste zal zijn en dat wij die misschien al wel achter ons hebben.

In dit verband hoort men dan zo vaak zeggen: het doet er niet toe, dat zo vele miljoenen mensen van goede wille zijn, het zijn de grote machten in de wereld, die over oorlog en vrede en over ons lot beslissen, wij hebben daar geen invloed op. Wij hebben die invloed wél. Grote machten, besturen, directies, regeringen komen niet uit de lucht vallen. Voor zover wij niet aan hun ontstaan meegewerkt hebben, hebben wij toch tenminste stilzwijgend en meestal onverschillig de ontwikkeling van die machten toegelaten. Toegegeven, onze persoonlijke invloed is klein, meestal heel klein. Maar hij is er. De „grote machten” bestaan door ons aller toedoen, of eigenlijk zou ik moeten zeggen door ons aller „niet-doen”. Die persoonlijke invloed gaat naar mijn mening zo ver, dat zelfs onze gedachten, de onuitgesproken gedachten van één mens dus van invloed — hoe klein ook — op het wereldgebeuren zijn.

Voor al wat wij van andere mensen denken, andere mensen, die een ander geloof, een andere levensovertuiging hebben als wijzelf, dat is in eerste aanleg beslissend voor oorlog of vrede. Het zijn onze gedachten en onze houding tegenover andersdenkenden, die ik eens wat nader zou willen bekijken. Als wij eerlijk zijn, dan hebben wij eigenlijk twee houdingen tegenover andersdenkenden. Eén van: andere mensen zijn nu

eenmaal anders dan ik. Twee mensen zijn nooit precies gelijk. Ieder heeft andere vingerafdrukken, andere oorschelpen. Het is dus logisch, dat anderen ook anders denken, een andere overtuiging hebben. Die verschillen kunnen klein zijn of heel groot, maar iedereen heeft het goede recht er een eigen opvatting op na te houden. Wij moeten anderen vrij hun gang laten gaan, evenzeer als wij die houding van hen verwachten. Wij moeten tolerant zijn.

Er is een tweede houding. Andersdenkenden, dat zijn mijn tegenstanders. Eigenlijk valt er met die mensen niet te praten. Ja, hoogstens over het weer. Maar zodra er dingen van enig belang ter sprake komen, dan heb je direct ruzie. Men moet eigenlijk met anderen niet spreken over geloof of politiek. Dat gezegde bestaat wel terecht. Andersdenkenden, mensen van een ander geloof of een heel andere levensopvatting, dat zijn eigenlijke vijanden, die je om derwille van de lieve vrede en uit een soort oppervlakkige beleefdheid niet zo noemen mag. Bovendien zijn zij een blijvend gevaar, want als die tegenstanders aan de macht komen, is het met ons gedaan.

Wat is nu uw houding? Wij zouden eerlijk zijn en ik geloof, dat wij allen althans iets van beide opvattingen in ons hebben. Het verschil ligt hier, dat wij meer de ene of meer de andere kant uit willen. De eerste houding is positief en ook optimistisch. Zij berust op het vertrouwen, dat de anderen ook ons vrij zullen laten.

De tweede houding is negatief en pessimistisch. Zij berust op de vrees, dat anderen ons zullen onderdrukken als zij de kans daartoe krijgen. Die vrees is begrijpelijk. Wij hebben er vaak redenen voor gehad. Maar eigenlijk willen wij de andere kant uit, de kant van het vertrouwen in de andere en zijn goede bedoelingen. Wij willen tolerant zijn.

Wij vinden het als humanisten kenmerkend voor de mens, dat hij in elke situatie, dus ook in deze, vrij kan kiezen. Hij wordt niet instinctief en automatisch gedwongen om één houding aan te nemen. Helemaal vrij, om zo te zeggen blind, is echter die keuze ook niet. Hij wordt bepaald door een gevoel voor richting, een waarde- of normbesef. Wij willen weg van het negatieve, datgene waar

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 28 april 1963

Meldt U aan als
DONATEUR
voor het

**Centrum
voor
Humanistische
Vorming**

Bijdrage f 3,75 per kalenderjaar
Gironummer 60.84.68, ten name van
Centrum voor Humanistische Vorming
Secretariaat: Oudegracht 152, Utrecht

Bij bovengenoemd Centrum is verschenen de
documentatie „Humanistisch Vormings-
onderwijs” Prijs f 0,50

wij „nee” tegen zeggen en naar het positieve toe, naar het „ja”. Het is moeilijk om onszelf duidelijk te maken waar wij vóór zijn. Veel moeilijker dan datgene te uiten waar wij tégen zijn. Kijkt u bijvoorbeeld eens naar de politieke partijen. Maar waar wij vóór zijn, dat is veel belangrijker dan waar wij tégen zijn.

Wij willen dus tolerant zijn. Het woord „tolerantie” wordt veel gebruikt de laatste jaren en wel door mensen van de meest uiteenlopende richtingen. Als u iemand op de man af vraagt naar wat hij eronder verstaat, dan zal bij een openhartig antwoord dikwijls blijken, dat men er met gemengde gevoelens tegenover staat. Het is wel mooi om tolerant te zijn, maar men moet toch heel wat op de koop toe nemen bij die tolerantie. Dat doet velen aan halfheid, schipperen en dergelijke begrippen denken. De tolerantie maakt echter, evenals alle dingen en begrippen in de wereld, een ontwikkeling door. Het is de moeite waard om die eens na te gaan.

Als wij voor onszelf een aantal waarheden ontdekt hebben, kennen wij er algemene, ja zelfs „eeuwige” waarde aan toe. Wij proberen anderen ervan te overtuigen. Gaat dat niet goedschiks, dan kwaadschiks. Bereiken wij ons doel ook niet met dwang, dan gaan wij de andersdenkende te lijf. In de verhouding tot anderen is dit dus het stadium van het bestrijden.

Wij ontdekken allengs, dat alle mensen wel nooit één Waarheid zullen omhelzen en dat vele geloofs- en overtuigingsrichtingen zich niet te vuur en te zwaard laten uitroeien, omdat zij ieder naar eigen aard gericht zijn op menselijke solidariteit en eerbied voor ieders persoon. De wegen langs welke anderen daarna streven zijn dikwijls onbegrijpelijk voor ons en wekken soms hevige weerstand in ons op. Maar wij zijn wijzer geworden en verdragen ondanks dat alles de ander. De verhouding is in het stadium van het dulden gekomen. Verdragen, dulden, dat is de letterlijke betekenis van tolereren. Ongetwijfeld houdt dat een passief element in. Wij brengen ons met enige inspanning ertoe, iemand niet meer te bestrijden.

Daar blijft het niet bij. Wij zijn van mening, dat onze eigen overtuiging voor onszelf grote waarde heeft en wij hebben daarom eerbied voor onze eigen beginselen. Wij weten, dat door aanleg en omstandigheden anderen tot geheel andere

denkbeelden komen, maar wij verwachten van hen, dat zij onze opvattingen toch als eerbiedwaardig zullen erkennen. Wij ontdekken daarbij, dat het dus billijk is, als wij ook hun overtuiging ten volle respecteren. Dit is het stadium, waarin vandaag de verhouding tussen andersdenkenden — als zij goed is — verkeert, het stadium van het eerbiedigen.

De ontwikkeling is daarmee naar mijn mening niet afgesloten. Wij zien onszelf niet als een vaststaand iets. Leven is een bezigheid. Het is bezig zijn zichzelf te worden. Wij willen onszelf, onze eigen aard volledig leren kennen. Wij hebben slechts één maatstaf voor onze gaven en onze tekorten, onze lichamelijke en onze geestelijke gesteldheid. Wij moeten ze vergelijken met de gesteldheid van andere mensen, die ... anders zijn. Als wij werkelijk openstaan voor de overtuiging van een ander, voor de wijze waarop hij zijn waarheden heeft gevonden en voor wat zij voor hem betekenen, zal ons dat bijna altijd verder kunnen brengen op de weg naar onze eigen inzichten. Menselijk geloof en menselijke overtuiging kunnen niet volmaakt zijn, maar zij kunnen in omvang en in waarde groeien. Ieder mens is ondanks alle overeenkomst en gelijkenis met alle anderen volledig uniek.

Als wij de wegen en waarden van anderen leren begrijpen, dan alleen zullen wij ook onze eigen weg, de weg naar onze eigen eenmalige levensovertuiging kunnen vinden. Als onze verhouding tot anderen zo geworden is, dan merken wij, dat wij de andere niet kunnen missen. Wij hebben hem niet alleen „lief zoals onszelf”, omdat hij is zoals wijzelf, maar vooral ook, omdat hij anders is. De verhouding is in het stadium van het waarderen gekomen. Wij zijn actief tolerant geworden.

Bestrijden. Dulden. Eerbiedigen. Waarderen. Wat betekent nu deze ontwikkeling in de praktijk?

Als de opvattingen van andersdenkenden voor de groei en de duidelijkheid van onze eigen inzichten van zo grote betekenis zijn, dan is het dus onjuist om de ontmoeting met die anderen uit de weg te gaan. Wij

zomerkampen voor de jeugd

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond organiseert in 1963 de volgende kampen:

a Kinderkamp 10—13 jaar

te Elspeet in „de Korenbloem”, en wel van 20—27 juli.

Prijs: f 42,— incl. f 2,— zakgeld.

Opgeven bij de leiding, de heer en mevrouw J. Weggelaar, Erasmusgracht 23³, Amsterdam. Tel. 020 - 8 39 19.

b Jongerenkamp 13—15 jaar

te Beek (Gem. Bergh), bij Zeddam van 3—13 augustus en van 14 tot 24 augustus.

Het eerste kamp staat onder leiding van de heer P. van Soelen (Bilthoven); het tweede onder leiding van de heer en mevrouw E. R. Veuger (Zaandam).

De prijs bedraagt f 50,— per 10 dagen.

Opgave van deze kampen bij mevrouw E. Plettenberg-Sweid, Saffierstraat 76¹, Amsterdam. Tel. 020 - 73 83 69.

doen onszelf tekort als wij ons opsluiten in de kleine of grotere kring van gelijk-gezinden, hoe aangenaam, gemakkelijk en zelfs stimulerend voor ons denken en ons gevoel het verkeren in die kring ook kan zijn. Wij zullen elke gelegenheid moeten bevorderen en begroeten, waarbij wij als enkeling of in groepen met andersdenkenden in nauw contact kunnen treden.

Alle vormen van onderling contact nemen in onze wereld snel toe. Verkeer, radio en televisie, langere vakanties, goedkope uitgaven van boeken en andere publikaties brengen vele ontmoetingen tot stand, die zelfs nog enkele jaren geleden onmogelijk leken. Helaas zijn die ontmoetingen van één mens vaak te groot in aantal en daardoor te oppervlakkig. In elk geval werkt deze ontwikkeling een snel toenemende openhartigheid in de hand en stellig hebben de jonge mensen daar niet meer het monopolie van. Bovendien is de wereld bezig humanistischer te worden. Ik bedoel daar niet mee, dat het aantal humanisten voortdurend toeneemt. Dat is ook het geval en — mag ik dat even zeggen — het zou zelfs nog sneller gaan als velen niet zouden wachten tot zij opgespoord zijn door iemand, die hen doet ontdekken, dat zij niet langer géén lid van het Humanistische Verbond kunnen blijven.

Neen, als ik zeg dat de wereld humanistischer wordt, dan bedoel ik, dat overal, in de kerken, in de staatkundige stelsels, in de bedrijven en in de verenigingen, in de scholen en in de gezinnen met de méns, zijn waarde en zijn waardigheid veel meer rekening wordt gehouden dan vroeger. Dat werkt de waardering van ieders persoon, die van de geheel andersdenkende, in de hand.

Wij moeten dus trachten de andere en zijn opvattingen goed en grondig te leren kennen. De oppervlakkige ontmoeting houdt het gevaar in, dat zij valse voorstellingen en bestaande vooroordelen eerder versterkt dan wegneemt. Humanisten hebben op dit gebied een bijzondere taak. Zij kennen geen onbetwistbare waarheid, geen dogma, hen door een boven-menselijke instantie geopenbaard of voorgeschreven. Zij kunnen dus

„HET OPENBAAR EN DAARMEE GELIJKE STELLEN ONDERWIJS”

Deze brochure is verkrijgbaar door storting of giro-overschrijving van f 0,30 op postrekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

vrij en ongebondener, ook minder aarzelend misschien de denkbeelden van anderen tegemoet treden, ook al schijnen zij hen even vreemd toe als anderen die van hen vinden. De mogelijkheden van de ontmoeting der wereldbeschouwingen zijn groot in aantal. Wij kunnen onze kinderen naar de openbare school sturen. Wij kunnen onze buurman, die van een ander geloof is en overigens wel een sympathieke kerel proberen beter te leren kennen. Wij kunnen deelnemen aan allerlei soorten gespreks-groepen en forum-bijeenkomsten. Wij kunnen de andersdenkenden opzoeken in hun kring, hun kerk, hun vereniging. Wij kunnen op reis in een andere provincie of een ander land trachten onze opvattingen te vergelijken met degene, die wij daar tegenkomen. En wij kunnen trachten — ieder voor zover zijn invloed gaat — mede te werken aan regelmatige, georganiseerde ontmoetingscentra voor geloofs- en levensopvattingen, plaatselijk, nationaal en internationaal.

En bij al deze ontmoetingen zullen wij niet alleen de verschillen tussen ons en de anderen opmerken, waardoor onze eigen denkbeelden gescherpt en verduidelijkt kunnen worden, maar wij zullen ook ontdekken, dat in wezen elke ethiek en elk geloof niets anders is dan een wegwijzer naar het goede, het positieve, waarnaar wij onophoudelijk streven.

Wij zullen ontdekken, dat wij veel gezamenlijk hebben en vooral, dat wij tot een groep behoren, waarbij men niet ingelijfd behoeft te worden, dat wij ménsen zijn, die met zichzelf en met elkaar in vrede willen leven.

E. GERSON LOHMAN

ontwikkelingsgebieden

samengesteld door: Drs. H. G. W. van Aardenne, Prof. Dr. H. Bergema, Prof. Dr. W. Brand, Mr. L. J. van der Burg, Pater L. H. Janssen S.J., Dr. E. van Konijnenburg, Dr. Ed. Loffeld C.S.Sp., Mr. S. C. Graaf van Randwijck, J. Reehorst, Mr. Dr. H. J. Roethof, G. J. N. M. Ruygers, Mej. Mr. Dr. J. C. H. H. de Vink, Prof. Dr. E. de Vries. (Uitgave N.G.C.).

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 25.

lezingen voor de radio

- zo. 5 mei VARA 9.45 uur: H. B. J. Waslander: „Een nieuw begin”
- di. 7 mei AVRO 16.00 uur: J. P. van Praag: „Wat doen de humanisten in internationaal verband”.
- zo. 12 mei VARA 9.45 uur: Mevrouw C. M. Warburg-van Rijn: Als je een beetje aardig bent”.
- zo. 19 mei VARA 9.45 uur: H. G. Cannegieter: „Hebt u ook kinderen?”
- zo. 26 mei VARA 9.45 uur: U. J. Rutgers: „Groeit de techniek de mens boven het hoofd?”

SPREEKUUR

Het zal dit jaar precies 41 jaar geleden zijn, dat ik mij voor een eenvoudige ingreep in een ziekenhuis bevond. Het was er alleraardigst en omdat het toen een bijzonder hete zomer was, zoals oudere lezers zich ongetwijfeld zullen herinneren, lag ik buiten in de tuin, alwaar ik menig sigaartje heb gerookt. Ook heb ik daar van des morgens omstreeks zeven uur tot des avonds tien uur gedamd met een paar korte tussenpozen voor de maaltijden, het temperatuur, de rondgang van de dokter en wat het ziekenhuisverblijf verder opfleuren mag. Sindsdien heb ik dan ook geen damschijs meer aangeraakt.

Ik wilde echter maar zeggen, dat de corporatieën, waarbij ik tegen zware geneeskundige risico's verzekerd ben geweest, tot nu toe goed aan mij hebben verdiend. Dat dit zo moge blijven. Voor de lichte risico's heeft de verzekering echter nu en dan wel moeten dokken. Onlangs weer heb ik mij voor de behandeling van een klein ongemak naar het spreekuur van mijn huisarts begeben. Hoewel deze arts een uitstekend organisator is en de wachttijd zoveel mogelijk beperkt, steek ik altijd een licht leeswerkje in mijn zak om in de stilte van de wachtkamer iets te doen te hebben. Het gebeurt echter zelden dat ik het boekje inkijk. Er is zo veel te zien en te horen.

Men wordt door een witgemutst en veelal ook goedgemutst meisje binnengelaten en zodra men binnen is komt men in de ban van het geheimzinnige medische beroep. Men gaat op zijn tenen lopen en spreekt nog slechts fluisterend. Het meisje glimlacht opbeurend en doet een deur open, waarachter de wachtkamer ligt.

In die kamer, die men met de uiterste behoedzaamheid binnentreedt, zitten gewoonlijk drie vrouwen, twee mannen en een kind. Het kind leest een episode uit het leven van Sjors van de Rebellenclub. De volwassenen kijken de nieuweling ietwat argwanend aan en speuren naar pleisters en gespalkte botten. Een hunner heeft zelf altijd een duim in het verband en een tweede schijnt iets in haar nek te hebben. De drie andere patiënten tonen geen uiterlijke gebreken of letsel, maar zij zien er wel danig neerslachtig uit en men vermoedt, dat zij inwendig geheel door mekaar liggen. De wanden zijn bedekt met biljetten, waarop men kan lezen wat men dient te doen om ziekte en zeer te voorkomen. Als ik niet diep overtuigd was van hoogte der medische wetenschap en haar beoefenaren, zou ik mij er over verbazen, dat de artsen er op uit zijn hun debiet te verkleinen. Maar zó zijn zij nu eenmaal.

Steeds weer duiken hier en daar discussies op over de wijze, waarop men de artsen moet belonen. Moeten zij hun eregeld ontvangen per verrichting of per abonnement? Ik ben voor het laatste, maar dan volgens het systeem, dat naar ik vernam in China wordt gevolgd: Men betaalt de arts een kleinigheid zolang men gezond is. Als ziekte

intreedt, houdt de betaling op. Zo schijnt het althans vroeger in dit machtige rijk te zijn toegegaan en ik heb nog niet vernomen, dat er op dit punt iets veranderd is sinds duizend bloemen bloeien. Indien deze methode ook hier te lande gevolgd zou worden, zouden de muurbiljetten in de wachtkamers meer zin krijgen en de artsen zouden minder onder morele spanningen gebracht worden.

Als ik de biljetten heb gelezen, wend ik mij tot de leestafel. Daar vind ik dan altijd een periodiek, dat de pretentie heeft het beste te bevatten uit een andere periodiek dat ook al het beste bevat van hetgeen alle variaschnabbelaars in de hele wereld bij elkaar geschreven hebben. Het is zo te zeggen de room van de room van de droesem. En als het kind Sjors uit heeft neem ik graag kennis van dit Pietje-Bell-achtige ventje, want in mijn vak moet men alles leren kennen en heel vaak zit er ook in de meligste ervaringen een stukje of een stukje van een stukje.

Sommige artsen leggen in hun wachtkamers populair-medische tijdschriften ter lezing. Nu ben ik van mening, dat een gewoon mens nooit genoeg in medische encyclopedieën kan kijken. Men is aan zichzelf verplicht te weten hoe men er innerlijk uitziet en men dient zich steeds weer te verbazen, dat dit kwetsbare mechaniek een zo grote verscheidenheid van ingewikkelde verrichtingen zo lange tijd kan uitvoeren. Als ik daarover lees ben ik altijd dankbaar, dat ik slechts door een tiental onbetekenende kwalen ben bezocht. Er schijnen mensen te zijn, die menen, dat de leek zich van deze geschriften verre moet houden. Maar waarom zouden wij ons wel bezighouden met de anatomie van de vlinderbloemigen en de ademhaling van regenwormen, gelijk dat op alle middelbare scholen gebeurt, en onze eigen anatomie, waar wij mee opstaan en naar bed gaan, verwaarlozen?

Goed, ik laat mij voorlichten over de huidige stand van de wetenschap en lees tenslotte nog een stukje in een blad voor automobilisten. Alle artsen zonder uitzondering hebben een of meer van zulke bladen, want zij willen best weten hoe ze ons geld besteden. Tot zover gaat alles goed. Maar als dan eindelijk door een luidsprekertje mijn naam wordt afgeroepen, is het weldra met mijn praatjes gedaan. Want wie ziet kans er waardig en indrukwekkend uit te zien, als hij met niets dan een minuscuul onderbroekje en een paar sokken aan op een behandeltafel ligt, beklopt, bekneed en betast wordt, terwijl het welgemutste meisje met vieze flessen in- en uitdrentelt? Welk een toestand! En welk een geluk, dat vakkundige confectionairs al die bleke slapte, die pukkels, wratten, spataren zo vaardig aan het oog der wereld weten te onttrekken. Behalve natuurlijk aan het oog der dokters-assistenten, voor wie een wandeling door een drukke straat een nachtmerrie moet zijn.

H. H.

De zekerste manier om een jongeling te bederven is hem ertoe te brengen gelijkgezinden hoger te achten dan andersdenkenden.

Friedrich Nietzsche (1844—1900)